

Nieuws uit de Hervormde Gemeente Elspeet

2021 | Week 27

Predikant: ds. M. van Kooten

Nunspeterweg 4

8075 AC Elspeet

Tel. 0577-491206

E-mail: m.vankooten@solcon.nl

Scriba: ouderling J. Fijan

Zichtweg 3

8075 CN Elspeet

Tel. 0577-491098

E-mail: scriba@hervormd-elspeet.nl

IBAN Coll. van Kerkrentmeesters Herv. Gem.:

NL29 RABO 0384 7680 75

IBAN Coll. van Diakenen Herv. Gem.:

NL61 RABO 0347 5000 99

Diensten

D.V. zondag 11 juli 2021

09.30 uur ds. H. Westerhout te Hasselt

15.00 uur ds. M. van Kooten (Bediening Heilige Doop)

Collecten

1. Fonds christelijke doeleinden

2. Kerk

3. Instandhouding predikantsplaats

Van harte aanbevolen

Vrijwillige hulpdienst

De vrijwillige hulpdienst is er voor iedereen in onze kerkelijke gemeente die tijdelijk hulp nodig heeft b.v. door ziekte bij ouderdom of om andere redenen. Heeft u vragen of wilt u gebruik maken van de vrijwillige hulpdienst neem dan contact op met Evelien v.d. Brink 492159 of Gretha van het Goor 491380

Dithmar en Bernardus Martinus (II)

Stonden we de vorige keer stil bij onze oud predikant Dithmar Mauritius die in onze gemeente van 1728 tot 1763 werkzaam was in dit deeltje van de wijngaard des Heeren, dit keer bij zijn zoon Bernardus. Hij werd op 7 april 1741 in de pastorie van Elspeet geboren. Na de eerste beginselen van het onderwijs op het eigen dorp genoten te hebben ging hij op 10-jarige leeftijd naar de illustere school te Deventer. Hier werd hij gedurende de periode 1751-1757 voorbereid op zijn studie theologie en filosofie aan de universiteit van Harderwijk. Hij schreef hier in 1762 een academische verhandeling getiteld 'De animalibus brutorum rationalibus' (over de met rede begaafde dieren). Daarmee bleek zijn grote liefde voor de dieren en hun Schepper. In 1763 rondde hij zijn studie af en werd beroepbaar gesteld op 5 september. Vader Dithmar heeft dat niet meer mee mogen maken daar hij op 9 juni 1763 –ongeveer drie maanden daarvoor- overleed. In de vacature die ontstond door zijn overlijden werd zoon Bernardus beroepen. De keus was uit een vijftal te maken dat was opgesteld als eventuele predikant van Elspeet. De meerderheid stemde voor Bernardus. Blijkbaar ging het gezegde dat in Israel opgeld deed – en waar de Heere Jezus aan refereerde- dat een profeet niet aangenaam is in eigen land hier niet op. Bernardus nam het beroep aan en werd op 15 januari 1764 in het ambt bevestigd door de jongste broer van zijn moeder, oom Coenradus Fabritius uit Genemuiden. De andere broer van zijn moeder -Bernardus Fabritius die inmiddels als emeritus predikant te Harderwijk woonde- deed aan de handoplegging mee. De tekstwoorden waarmee oom Coenradus zijn neem bevestigde waren toepasselijk op de situatie gekozen uit Psalm 45:17: 'In plaats van uw vadersen zullen uw

zonen zijn; gij zult hen tot vorsten zetten over de ganse aarde'. Bernardus deed intrede met Psalm 34:12: 'Komt gij kinderen, hoort naar mij; ik zal u des HEEREN vreze leren'.

In 1765 schreef hij zijn eerder genoemd werkje over de dieren. Daar komen we uitgebreid op terug nadat we zijn biografische gegevens –voor zover bekend- hebben afgerond.

Over zijn werk in de gemeente zijn we door het ontbreken van notulen niet geïnformeerd. Wel weten we uit andere bronnen dat hij een flinke vriendenkring had en bij de handoplegging verzocht werd terwijl hij ook wel bovenplaatselijk werk deed als afgevaardigde van de classis voor de provinciale synode. Beroepen kreeg hij niet, al kwam hij wel op de nominatielijsten voor van Elburg, Genemuiden, Harderwijk en Muiden. In 1777 verscheen van zijn hand een latijns werk waarin hij vanuit de wijsbegeerte de eeuwige straf vanwege de eeuwige Wetgever verdedigde. De volledige titel luidt: 'Thema metaphysica continens argumentum philosophicum famosum pro aeternitate poenam petitam ex consideratione magistri legislationis infinitae' Klaarblijkelijk bleef hij naast het gemeentewerk ook bezig met filosofie en integreerde hij daarin bijbelse thema's. Hij had daarvoor tijd genoeg want de gemeente was klein en hij was ongehuwd. Dit veranderde een jaar later. Bernardus trad op 4 augustus 1778 in het huwelijk met Meijntje Maria Jans Nieuwenhuis. Zij werd in 1756 te Renkum geboren. Wanneer zij overleed is onbekend. In ieder geval voor het jaar 1802. Ze is dus niet oud geworden. Op 2 mei 1779 werden ze verblijd met de geboorte van een dochter genaamd Hendrika Anna. Inmiddels had Bernardus een beroep aangenomen naar het Russische Archangel. Eigenlijk was het geen beroep maar was hij aangenomen op een sollicitatie die hij deed vanwege een advertentie in een kerkelijk blad van die dagen. Daarin werd de aanstaande predikant een tractement van 900 tot 1000 gulden per jaar toegezegd alsmede vrij wonen, een hof bij de kerk, vuur (dat was in de strenge winters aldaar met in de winter een gemiddelde van 40 graden onder nul een zeer welkom gerief), licht en een dienstbode. Hij werd in Archangel (het huidige Archangelsk) predikant ten dienste van de buitenlandse kooplied, waaronder tal van Hollanders. Op 30 mei 1779 nam hij afscheid van Elspeet met het slot van Job 31 waarin we o.a. lezen 'De woorden van Job hebben een einde'. Twee maanden later, na aankomst in Rusland deed hij aldaar intrede met 1 Samuel 12:23-24: Wat ook mij aangaat, het zij verre van mij, dat ik tegen de HEERE zou zondigen, dat ik zou aflaten voor ulieden te bidden; maar ik zal u de goede en rechte weg

leren (...) want ziet hoe grote dingen Hij bij ulieden gedaan heeft'.

Over zijn verblijf in Rusland is niets bekend. Niet zoals ds.F.C.Thienen, een van zijn voorgangers lezen we een klaagzang over de 'onordelijkheid' van de Nederlandse kolonisten aldaar en ongevoeligheid voor de prediking van geloof en bekering terwijl 'Wijntje en Trijntje de godinnen der schare' bleken. Wel zag hij zich genoodzaakt om in 1785 een –in het latijn geschreven- geschrift het licht te doen zien over de leer van de onsterfelijkheid van de ziel. Hij deed dat op de wijze zoals de catechismus is vervaardigd middels vraag en antwoord.

Dat werkje vangt aan door er op te wijzen dat de burgermaatschappij met de loochening van het bestaan van God gedoemd is tot ondergang. Hij stelde verder dat een Godloochenaar en iemand die leert dat God wel bestaat maar de voorzienigheid ontkent allebei gevaarlijk zijn voor de maatschappij. Evenzeer zij die de onsterfelijkheid loochenen. Zij leven uit het beginsel dat er na dit leven niets te hopen en te vrezen is en vandaar leven uit de bekende stelregel: Laat ons eten, laat ons drinken want morgen sterven wij! Ook wijst hij op de plicht van de overheid om het volk mede op te voeden in de christelijke religie omdat dit ook voor een natie zulke heilrijke gevolgen heeft. Een werkje dat aan actualiteit niet heeft ingeboet. In het tijdschrift 'Vaderlandsche letteroefeningen' werd het positief beoordeeld.

Tijdens het verblijf in Rusland werd het gezin uitgebreid met de geboorte van Dithmar Franciscus (1780-1805), Petronella Johanna Elisabeth (1784-1829), een tweeling waarvan de namen niet bekend zijn die in 1785 werden geboren en nog voor 1802 overleden en in 1786 nog een dochttertje waarvan de naam onbekend is gebleven.

In 1788 –hij had inmiddels de Russische gemeente negen jaar gediend- vertrok hij weer naar Nederland om zich beroepbaar te stellen. Op de terugweg verloor hij zijn jongste dochttertje van twee aan de ingang van de Witte Zee. Onbekend is waaraan zij overleed. Zij kreeg in ieder geval een zeemansgraf. Wat een verdriet zal dat geweest zijn. Ze vestigden bij aankomst in ons land zich in Harderwijk waar familie woonde. Aldaar werd nog een zoontje geboren dat op 22 februari 1789 werd gedoopt, naar de gewoonte dier dagen een dag na de geboorte. Het jongetje dat Petrus heette is kort na de geboorte overleden. Nog geen jaar na de dood van het meisje van twee. Nademaal de gehuwden gewoonlijk vele tegenspoed en kruis overkomt – naar het klassieke doopsformulier- ging bij hen zeker op.

Nog geen jaar woonde hij in Harderwijk of hij kreeg hij in augustus 1789 een beroep naar Elkerzee. Deze Zeeuwse gemeente diende hij precies vijf jaar. Destijds was Elkerzee dat nu een gehucht is nog een echt dorp met school en winkels. Het tegenwoordige buurtschap dat slechts enkele woningen bevat heeft geen kerk meer omdat de kerk die er stond na de watersnoodsramp in 1953 zodanig vervallen was dat men niet meer tot restauratie of herbouw overging. Slechts een terp dat vroeger ook begraafplaats was herinnert aan de kerk van Elkerzee. Volgens sommige biografen is in die periode zijn vrouw Meijntje overleden. Dat is echter niet zeker. Wel dat zij en haar tweeling voor het jaar 1802 zijn overleden omdat ze in dat jaar niet meer genoemd wanneer in de burgerlijke stand. Het zou zomaar kunnen dat moeder en tweeling aan een heersende ziekte in die dagen de dood vonden. Na Elkerzee vertrok Bernardus naar Sint Maarten, een klein dorpje onder de rook van Alkmaar. Een jaar later stonden de Fransen onder leiding van Napoleon in ons land. Het Oranjestraatweek uit naar Engeland en de strijd ontbrandde tussen patriotten en oranjegezinden. Bernardus was een echte oranje-klant. Net als zijn broer die als luitenant in dienst van de geallieerden in de strijd tegen de Fransen omkwam bij Ameland. Hij stak zijn mening niet onder stoelen en banken en werd vanwege onvoorzichtige uitspraken die hij in Petten en Wieringerwaard vanaf de kansel deed gevangen genomen en uit het ambt ontheven. In die tijd werd immers de predikant betaald uit de rijkskas en kwamen beroepen tot stand in samenwerking met de burgerlijke overheid. Na vijftien maanden hechtenis kwam hij weer op vrije voeten maar was zijn gemeente en zijn inkomen kwijt. Trouwens, de kerk werd in 1799 tot een puinhoop tijdens de strijd tussen de Franse en Russische troepen (De later gebouwde kerk is tegenwoordig een woonhuis). Zijn gevangenschap zal de liefde tot het Oranjestraathuis en afkeer van de Franse overheersing alleen maar vermeerderd hebben. Om zomaar de Noordzee over te steken naar Engeland was onmogelijk. Daarom vertrok hij in 1800 met zijn gezin via Emmerik en Hamburg naar Engeland. Hij werd daar legerpredikant op Wight, vervolgens in Ierland en tenslotte op het eiland Jersey. Hij diende daarbij de Engelsen waar het huis van Oranje onderdak had gevonden. Toen in augustus 1802 de vrede met Frankrijk was getekend (hoewel enkele jaren later er weer oorlog tussen Engeland en Frankrijk losbarstte) vertrok hij weer naar Nederland en bereikte op het eiland Texel de bodem van zijn vaderland. Hij werd vervolgens enige tijd hulppredikant te Schoorl. Vandaar kreeg hij een beroep naar

Blankenham, alwaar zijn overgrootvader van moeders kant vroeger predikant was geweest. Hij deed daar op 12 juni 1803 intrede. Op 11 augustus trad hij in het huwelijk in het nabijgelegen Vollenhove met Grietje van Sichem (1755-1837). Inmiddels waren er van de zeven kinderen uit het eerste huwelijk nog drie in leven. Op 16 januari 1814 herdacht hij zijn vijftig jarig amtsjubileum. Precies veertien dagen overleed hij. Volgende keer hopen we stil te staan bij zijn boekwerkje over de ziel van de dieren.

Bij de diensten

Komende zondagmorgen zal ds. Westerhout (onze oud consulent) voorgaan. Zelf hoop ik 's morgens tweemaal in 'zijn' gemeente Hasselt te preken. 's Middags zal er bediening van de Heilige Doop plaatsvinden. Dit alles zo de Heere wil. Gezegende diensten toegewenst.

Ter overdenking

We mogen blij zijn met versoepelingen i.v.m. de coronapandemie. Met zorg wordt er aan gewerkt dat we op een verantwoorde wijze kerk kunnen houden. Toch zijn er blijkbaar nog velen die angst hebben. Nu, het is niet te ontkennen dat corona een verschrikkelijke ziekte is. Daar hebben velen kennis mee gemaakt. Ook in onze gemeente. Toch is er een ziekte die nog veel erger is. Daarover spreekt Calvijn in zijn Institutie boek III, hoofdstuk VII,1 en 2: 'Dit is de meest doeltreffende pestziekte tot verderf der mensen, namelijk dat zij zichzelf gehoorzamen. De enige haven der redding is echter niets anders dan niets te weten en te willen van zichzelf maar slechts de Heere te volgen, waar Hij voorgaat (...) Voorzeker, een christen behoort zo geschikt en toegerust te zijn, dat hij bedenkt, dat hij in zijn ganse leven met God te doen heeft'.

de redactie